

Kongregace pro instituty zasvěceného života a
společnosti apoštolského života

Nové víno do nových měchů

Zasvěcený život po Druhém vatikánském koncilu a
dosud otevřené výzvy

Směrnice

A nikdo nedává mladé víno do starých měchů, jinak víno roztrhne měchy, a víno i měchy přijdou nazmar. Nové víno do nových měchů! (Mk 2,22)

ÚVOD

Ve dnech 27. - 30. 11. 2014 se konalo plenární zasedání Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života na téma „*Nové víno do nových měchů*“. Zasvěcený život po padesáti letech od vydání *Lumen gentium* a *Perfectae caritatis*“, jež obrátilo pozornost k cestě, kterou zasvěcený život ušel v pokoncilní době, ve snaze shrnout dosud otevřené výzvy. Tyto směrnice jsou výsledkem toho, co vyšlo najevo při řečeném plenárním zasedání a v následné reflexi, vypracované mimo jiné také v návaznosti na čtená setkání, jež během Roku zasvěceného života svolávala do Říma ke svatopetrskému stolci zasvěcené osoby ze všech koutů světa.

Počínaje Druhým vatikánským koncilem magisterium soustavně doprovázelo život zasvěcených osob. Toto dikasterium nabídlo především základní referenční a hodnotové souřadnice: instrukce *Potissimum institutioni* (1990), *Bratrský život v komunitě* (1994), *Návrat ke Kristu – obnovené úsilí zasvěceného života ve třetím tisíciletí* (2002), *Služba autority a poslušnost*. (2008), *Identita a poslání řeholního bratra v církvi* (2015).

Tyto směrnice se řadí do linie „vykonávání *evangelního*

rozlišování“, jímž se snažíme rozpoznat – ve světle Ducha – ty „výzvy, které nechává Bůh zaznít právě v této historické situaci. Také v ní a skrze ni Bůh volá“¹ zasvěcené naší doby, protože jsme „všichni pozváni přijmout toto povolání – vykročit z vlastního pohodlí a mít odvahu vydat se do všech periferií, které potřebují světlo evangelia.“²

Je to vykonávání církevního rozlišování, skrze nějž jsou zasvěcení a zasvěcené povolání nastoupit nové cesty, aby ideály a učení ožily: systémy, struktury, diakonie, styly, vztahy a jazyk. Papež František poukazuje na nezbytnost takového prověření: „Realita je důležitější než idea. (...) Realita jednoduše je, idea se vypracovává. Mezi oběma se musí odvíjet soustavný dialog, přičemž idea se nesmí oddělovat od reality. Je nebezpečné žít v říši pouhého slova, obrazu, sofismatu.“³

Zasvěcenému životu se může stát, ačkoli prochází rozsáhlým a bohatým procesem přizpůsobené obnovy pokoncilní doby, že se ocitne před dosud otevřenými výzvami, kterým je třeba čelit „s rozhodností a prozíravě“.⁴

V perspektivě vykonávání rozlišování je cílem těchto směrnic ukázat nevhodné praktiky, zablokované procesy, položit konkrétní otázky, ptát se po důvodech struktur vztahů, vedení a formace, po reálné podpoře evangelní

1 Papež František, *Evangelii gaudium* (24. 11. 2013), 154. Dále jen *Evangelii gaudium*.

2 *Tamtéž*, 20.

3 *Tamtéž*, 231.

4 *Tamtéž*, 58.

formy života zasvěcených osob.

Směrnice zamýšlejí bez obalu prověřit, zda jsou měchy vhodné k uchovávání nového vína, jež Duch dál dává své církvi, vyzvat k zahájení změn konkrétními krátkodobými a dlouhodobými činy.

I

NOVÉMU VÍNU NOVÉ MĚCHY

Ježíšův výrok

1. Jeden výrok Pána Ježíše může vnést světlo na cestu zasvěceného života ve výzvách naší doby a v duchu obnovy, již si přál Druhý vatikánský koncil: „Nové víno do nových měchů!“ (Mk 2,22). Tato Pánova moudrá věta je zachována u všech synoptiků. Kladou ji do kontextu počáteční fáze Ježíšova veřejného působení. Evangelista Marek ji umísťuje do kontextu prvních provokativních kritik farizeů v Kafarnau namířených proti Ježíšovu svobodnému a samostatnému počínání (Mk 2, 18-22). Matouš posunuje použití tohoto výroku o něco dál, téměř jako by chtěl zpečetit prorocký náboj ústřední pozice milosrdenství v jeho slovech a skutcích (Mt 9, 16-17). Lukáš je v umístění této provokace ještě přesnější, když zdůrazňuje nemožnost dialogu se starým smýšlením (Lk 5, 36-39). Tento evangelista píše, že záplata je vytržena z *nového*, už hotového šatu (u Matouše je to *hrubá* látka) a přišita na *staré* šaty. Tato nešikovná operace vyvolává dvojí škodu (Lk 5,36). Připojuje ještě jednu vysvětlující větu: „*Kdo se napije starého[vína], nechce nové; řekne: Staré je lepší.*“ (Lk 5,39).

Všichni tři synoptičtí evangelisté považují za důležité zdůraznit, jak radikálně nový je styl, jímž klade Pán Ježíš, když odhaluje světu milosrdnou tvář Otce, kritický odstup od prostého udržování navykklých náboženských schémat. Odpouštět hříchy a přijímat každého člověka v jeho tajemství utrpení a dokonce i v bloudění je radikální novinkou. Tato novinka bere rovnováhu těm, kteří jsou zvyklí na prosté opakování schématu, v němž už je vše předvídáno a zarámováno. Podobné chování nejen vzbuzuje rozpaky, ale už od samého začátku je důvodem k odmítání. Styl, jímž Ježíš hlásá Boží království je založen na *zákonu svobody* (srov. Jak 2,12), jenž dovoluje nový způsob vstupování do vztahů s lidmi a konkrétními situacemi. Tento styl má barvu a vůni *nového vína*, které ovšem může roztrhat *staré měchy*. Obraz jasně ukazuje, že je nutné, aby institucionální, náboženské a symbolické formy stále získávaly na *pružnosti*. Bez potřebné pružnosti není žádná institucionální forma, jakkoli úctyhodná, schopná snést napětí života ani odpovědět na výzvy doby.

2. Podobenství, které Pán Ježíš použil, je stejně prosté jako náročné. Měch, o němž toto drobné podobenství mluví, je nádoba z měkké kůže, která je schopná se roztáhnout a umožnit dýchání mladého a dosud perlivého vína. Kdyby byl měch naopak působením času vyschlý a ztuhlý, neměl by už potřebnou pružnost a nevydržel by živý tlak mladého vína. Takže by se roztrhl a přišlo by nazmar víno i měch. Evangelista Jan použije stejnou metaforu s *dobrym vínem* (Jan 2,10) podávaným na

svatbě v Káně, aby ukázal prorockou novost radostné a perlivé zvěsti evangelia. *Dobré víno* a *mladé víno* se tak stávají symboly Ježíšova jednání a učení, které nemohou udržet staré měchy zesvětštělých náboženských schémat neschopných otevřít se novým příslibům. Když mluví evangelista Lukáš o starém vínu, které je *dobré* (*chrestòs*), zcela jistě tím míní přilnutí farizeů a vůdců lidu ke standardizovaným a zkostnatělým formám z minulosti. Ale možná to není všechno. Sami křesťané druhé generace už musí počítat s tím, že mají sklony neotevírat se novosti evangelia zcela. Nebezpečí podlehnutí pokušení návratu ke starému stylu světa uzavřeného do vlastních jistot a zvyků stále číhá. Už od počátku je i v dějinách církve přítomno pokušení takticky se zařídit a vyhnout se tak neustálým výzvám k obrácení srdce.

Slova Pána Ježíše nám pomáhají vnímat výzvu novosti, která si žádá nejen přijetí, ale i rozlišování. Je nezbytné vytvořit struktury, které by byly skutečně vhodné, aby uchovaly inovativní bohatství evangelia, aby bylo prožíváno a dáváno do služeb všech, ale jeho kvalita zůstávala zachována. *Nové víno* se musí nechat dojít, vydýchat, aby patřičně dozrálo a dalo se pak pít a sdílet. Totéž platí pro podobenství o šatech a záplatě: není možné vystříhnout záplatu z nových šatů a přišít ji na šaty již obnošené. Ve staré látce by vzniklo napětí, které by ji roztrhalo, takže by nová záplata nakonec byla k ničemu.

3. Poselství evangelia nelze redukovat na čistě

sociologický koncept. Jedná se totiž o duchovní nasměrování, které zůstává stále nové. Vyžaduje mysl otevřenou k tomu, aby si dokázala představit prorocké a charismatické způsoby následování, prožívané ve vhodných a možná dosud nevídaných schématech. Celá řada inovativních diakonií, které dosud žily mimo schémata již v minulosti osvědčená, musí nutně dosáhnout přijetí i v nových institucionálních strukturách. Tyto struktury musí skutečně odpovídat očekávání a výzvám. Obnova, jež není schopná dotknout se kromě srdce i struktur a změnit je, nevede ke skutečné a trvalé změně. Je nutno mít stále na paměti, že když budeme na věc tlačit, jakkoli velkoryse, můžeme se dočkat odmítnutí. Odmítnutí s sebou nese ztrátu oné perlivosti nezadatelné novosti, která žádá nejen, aby byla uznávána, ale také do hloubky prožívána. Jistě nechce být jen snášena nebo trpěna.

Pokud toto evangelní kritérium vztáhneme na to, co prožívala církev v milostiplné době Druhého vatikánského koncilu, můžeme skutečně hovořit o *novém vínu*. Pod vedením Ducha svatého dokázala církev jakožto vinice Páně prožít obnovenou duchovní sklizeň za velkorysého přispění všech. Všichni jsme se mohli radovat z živoucích zkušeností obnovy, které se projevíly novými katechetickými itineráři, obnovenými vzory svatosti a bratrského života, obnovenými strukturami řízení, neslýchanými teologickými proudy, do té doby nemyslitelnými formami solidarity a diakonie, atd. Byla to opravdová sklizeň, kterou můžeme s vděčností považovat za hojnou a radostnou. Přesto všechny tyto

známky obnovy a nové formy existují dál vedle starých sakralizovaných a zkostnatělých zvyklostí – což je také normální. Jedná se o zvyklosti, které svojí ztuhlostí a neschopností odolávají této stále nedokončené obnově. Z této koexistence mohou vznikat mnohdy trpké konflikty. Z konfliktů pak vznikají vzájemná obvinění, že nejsme *dobré víno* (Pís 7,10), ale že jsme se napili *vína plného příměsků* (Ž 75,9). Někteří dokonce o druhých soudí, že jsou *odporná pláňata* (Iz 5,2), protože nejsou dostatečně věrní tomu, co bylo odjakživa ustanoveno a schváleno. To všechno nás nesmí udivovat, a už vůbec ne nám vzít odvahu. Struktury vhodné ke skutečné obnově nelze vytvořit bez dlouhodobé práce a nevyhnutelných střetů. Autentické a trvalé změny nejsou nikdy automatické. Obvykle musí počítat s celou řadou protivenství a dokonce někdy i s nějakým tím krokem zpět. Je třeba vědět, že tento odpor není vždy zlovolný nebo pomýlený. Po více než padesáti letech od ukončení Druhého vatikánského koncilu je třeba vzít na vědomí, že nechat se zneklidňovat a vyvádět z rovnováhy oživujícím podněcováním Ducha nikdy není bezbolestné. To platí samozřejmě i pro zasvěcený život a jeho více či méně plodná období z hlediska odpovídání znamením času a inspiraci Ducha svatého.

Pokoncilní obnova

4. Máme-li se dívat kupředu a kráčet v duchu obnovy, jak ji zamýšlel koncil, může trocha historie všem vnést světlo na jejich cestu a utvrdit je na ní. Povědomí o tom, co

jsme za toto půlstoletí prožili, se jeví tím nezbytnější, pokud chceme přijímat podněty, které k nám přicházejí skrze slova a skutky papeže Františka.

Přizpůsobená obnova života a disciplíny institutů zasvěceného života „podle dnešních požadavků“⁵ byla výslovným požadavkem Druhého vatikánského koncilu. Koncilní otcové položili k této obnově teologické a ekleziologické základy zejména v šesté kapitole věroučné konstituce *Lumen gentium*⁶. V dekretu *Perfectae caritatis* nabídli ještě výstižnější pokyny a praktické návody k duchovní, církevní, charismatické a institucionální obnově zasvěceného života v církvi. Mezi dalšími koncilními texty pak pro řeholní život mají nějaký praktický dopad jen konstituce *Sacrosanctum Concilium* a dekret *Ad gentes*.

Po půlstoletí můžeme s uspokojením prohlásit, že koncilní *mens* měla na řeholní život zvláště bohatý vliv. *Styl* společného rozlišování a zkoumavé pozornosti přinesl velmi účinné podněty a metody pro *obnovu*. První krok této hluboké proměny se týkal samotného způsobu, jímž musel zasvěcený život znovu porozumět sám sobě. V předkoncilní fázi představoval řeholní život ve všech svých projevech a strukturách kompaktní operativní sílu pro život a poslání bojující církve, která se vnímala jako v neustálé opozici ke světu. V nové době otevřenosti a dialogu se světem pocítil řeholní život, že by měl, k

5 Druhý vatikánský koncil, Dekret o obnově řeholního života *Perfectae caritatis*, 1. Dále jen *Perfectae caritatis*.

6 Druhý vatikánský koncil, Dogmatická konstituce o církvi *Lumen gentium*, 43-47. Dále jen *Lumen gentium*.

dobru celého těla církve, stát v první linii při zkoumání doporučení pro nový vztah církev – svět. Toto je jedno z nejsilnějších inspirativních a proměňujících témat Druhého vatikánského koncilu, který svolal svatý Jan XXIII. V této linii dialogu a přijetí řeholní život obvykle, i když ne vždy, velkoryse podstupoval rizika dobrodružství otevřenosti naslouchání a služby. Aby bylo možné skutečně říci, jak by měl konkrétně vypadat styl vztahu se současným světem a způsob přítomnosti v něm, založený na důvěře, vložil zasvěcený život do hry svá mnohá charismata a svůj duchovní odkaz a velkoryse se otevřel novým cestám.

5. Bereme na vědomí, že v těchto padesáti letech, jež nás dělí od Druhého vatikánského koncilu, všechny instituty zasvěceného života ze všech sil odpověděly na jeho výzvy. Zvláště v prvních třech desetiletích po koncilu bylo úsilí o obnovu velkorysé a tvůrčí, a pokračovalo i v následujících desetiletích, ačkoli pomaleji a v poněkud unaveném tempu. Byly přepracovány normativní texty a institucionální formy, zprvu jako odpověď na podněty koncilu, posléze jako snaha o soulad s dispozicemi nového *Kodexu kanonického práva* (1983). Každá řeholní rodina věnovala velké úsilí novému porozumění a výkladu „původní inspirace institutů“⁷. Tato práce měla dva hlavní účely: věrně střežit „ducha a záměry zakladatelů“⁸ a „s velkou tvůrčí odvahou pokračovat ve vynalézavé činnosti a svatosti svých zakladatelů a

7 *Perfectae caritatis*, 2.

8 *Kodex kanonického práva*, kán. 578. Dále jen *CIC*.

zakladatelek a tak dávat odpověď na znamení doby, která nás v současnosti obklopují.“⁹

Výsledky velkého úsilí o přepracování identity, životního stylu a poslání jednotlivých institutů v církvi byly doprovázeny také odvážným a trpělivým hledáním nových formačních itinerářů, odpovídajících povaze a charismatu každé řeholní rodiny. I v oblasti řídicích struktur a správy ekonomických fondů a činností bylo mnohé přizpůsobeno „dnešním tělesným a duševním podmínkám členů... potřebám apoštolátu, kulturním požadavkům, sociálním a hospodářským poměrům.“¹⁰

6. Po tomto krátkém pohledu do historie posledních padesáti let můžeme pokorně uznat, že zasvěcený život se horlivě a s objevitelskou odvahou cvičil v tom, aby naplnil cíle koncilu. Za celou tuto cestu nemůžeme než upřímně a opravdově děkovat Bohu a jedni druhým.

Na této velkorysé a namáhavé cestě přišla velká podpora od papežského úřadu těchto desetiletí. Skrze texty různé povahy papežové pravidelně pomáhali upevnit nové principy, rozlišit nové cesty, moudře a s citem pro církve nasměrovat nové způsoby přítomnosti a služby v ustavičném naslouchání Duchu svatému. Výjimečně cenná je z hlediska teologického, církevního a orientačního posynodální apoštolská exhortace *Vita consecrata* (1996), v níž jsou přijaty a potvrzeny nejlepší plody pokoncilní *obnovy*.

9 Jan Pavel II., Apoštolská exhortace *Vita consecrata* (25. 3. 1996), 37. Dále jen *Vita consecrata*.

10 *Perfectae caritatis*, 3.

Zvláště se ve *Vita consecrata* osvětluje rozjímání tajemství Nejsvětější Trojice a nasměrování k němu jako ke zdroji všeho: „Zasvěcený život je zvěstováním toho, co Bůh činí ze své lásky, dobroty a krásy. Neboť „řeholní stav... jedinečným způsobem ukazuje nadřazenost Božího království nade všechny pozemské hodnoty a jeho nejvyšší požadavky. Mimoto všem lidem ukazuje velkou sílu kralujícího Krista a nekonečnou moc Ducha svatého, která podivuhodně působí v církvi. (...) Tak se stává zasvěcený život jednou z těch stop, které zanechává Trojice v dějinách, aby lidé mohli poznávat úchvatnou sílu Boží krásy a touhu po ní.“¹¹ Zasvěcený život se stává *confessio trinitatis* i tím, jak se osvědčuje ve výzvě k bratrskému životu, „s jehož pomocí zasvěcené osoby usilují o to, aby v Kristu žily jako ti, kteří mají *jedno srdce a jednu duši* (Sk 4,32).“¹² V takové trinitární perspektivě se vynořuje velká výzva jednoty a nutnost ekumenismu modlitby, svědectví a mučednictví jako hlavní cesty pro zasvěcené: „Kristova modlitba, kterou se před svým utrpením obracel na Otce s prosbou, aby všichni jeho učedníci zůstávali jednotní (srov. Jan 17,21-23), přetrvává i dnes v modlitbách a skutcích církve. Jak by mohli ti, kdo jsou povoláni k životu zasvěcenému, nevnímat, že se týká také jich?“¹³ Také pilné a moudré vedení této kongregace různými způsoby – *instrukcemi, dopisy, směrnicemi* – nabízelo

11 *Vita consecrata*, 20.

12 *Vita consecrata*, 21.

13 *Vita consecrata*, 100.

pravidelně a s bdělostí vodítka, jak vytrvat v autenticitě koncilní obnovy a jak zůstat skrze společné rozlišování a prorockou odvahu věrní identitě a církevní funkci zasvěceného života.

To ale neznamená popírat svoji křehkost a obtíže. Ty je naopak potřeba uznávat a pojmenovávat, aby mohla cesta, po níž jsme vykročili, nejen pokračovat, ale dál se stávat radikálnější co do věrnosti a vynalézavosti. Proto je také nutné se realisticky dívat na nové situace, s nimiž se musí zasvěcený život měřit a v nich existovat.

Nové cesty vyzývají

7. Bohatá různorodost *diakonií* provozovaných zasvěceným životem v posledních desetiletích prošla radikální kvantitativní proměnou z důvodu společenského, ekonomického, politického, vědeckého a technologického vývoje. Stejně tak i úloha státu v mnoha sektorech, které byly v historii typicky prací řeholníků. To všechno změnilo způsob, jakým řeholníci vstupují do vztahu s kontextem, v němž žijí, a jejich obvyklý způsob přístupu k ostatním. Mezitím přinesly nové a neslychané události další výzvy, které až dosud zůstávaly bez odpovědi a které apelují na vynalézavou věrnost zasvěceného života ve všech jeho formách.

Nová chudoba apeluje na svědomí mnoha zasvěcených a podněcuje historická charismata, aby hledala nové formy velkorysé odpovědi na nové situace a nové vyloučené. Proto se daří tolika novým formám přítomnosti a služby na mnoha existenčních periferiích. Nesmíme zapomínat

ani na šíření dobrovolnických iniciativ, v nichž jsou zapojeni laici i řeholníci, muži i ženy, v bohaté synergii s „novými podněty pro obnovenou apoštolskou aktivitu“¹⁴, takže „díky společnému sdílení rozličných darů je možno účinněji odpovídat na velké výzvy naší doby“.¹⁵ Tento soulad je založen na znovuobjevení společného křesťního kořene, který spojuje všechny Kristovy učedníky povoláné k tomu, aby spojili své síly a svoji fantazii, aby učinili tento svět krásnějším a pro všechny obyvatelnějším.

Pro mnoho kongregací, zvláště ženských, se staly prioritou fundace v mladých církvích, a tím se dostaly z téměř výlučně *monokulturních* situací k *multikulturalitě, která se stává výzvou*. V tomto ovzduší vznikly mezinárodní komunity, které pro některé instituty představovaly první odvážnou zkušenost s vyjitím z vlastních geografických a kulturních hranic. Do chodu byly uvedeny zkušenosti diakonie a přítomnosti v neznámých nebo multináboženských kontextech; nové komunity šly do problematických míst, často pod rizikem různých forem násilí. Tyto zkušenosti přinesly velké změny uvnitř řeholních rodin, a to jakožto kulturní *étos* ke sdílení, i jakožto církevní vzory a inovativní styly spirituality. Tento exodus přirozeně způsobil krizi tradičních formačních schémat, která přestala být vhodná pro nová povolání a nové kontexty. To vše je dozajista velkým obohacením, ale také pramenem různého napětí, které někdy vedlo i k roztržkám, zvláště v kongregacích s

¹⁴ *Tamtéž*, 55.

¹⁵ *Tamtéž*, 54.

menší misijní zkušeností.

8. Současný vývoj společnosti a kultur, které vstoupily do fáze rychlých a rozsáhlých nepředvídaných a chaotických změn, vystavil i zasvěcený život neustálým výzvám k přizpůsobení. To s sebou nese a vyžaduje neustále nové odpovědi, a jde ruku v ruce s krizí historické vize a charismatického profilu. Známkou této krize je zjevná únava. Je nutno uznat, že v některých případech se jedná skutečně o neschopnost přejít od běžné administrativy (*managementu*) k vedení, které by odpovídalo novým realitám, v nichž je třeba se moudře pohybovat. Není jednoduchým úkolem udělat ten skok od prostého spravování dobře známých skutečností k vedení k cílům a ideálům s přesvědčením, jež by vzbuzovalo skutečnou důvěru. To vyžaduje nespokojit se s vytvořením strategií pouhého přežití, ale mít svobodu potřebnou k zahajování různých procesů, jak neustále připomíná papež František. Zejména se ukazuje, že je stále potřebnější vedení schopné vzbuzovat skutečnou synodalitu a podporovat dynamickou synergii. Jedině v této jednotě záměrů bude možné zvládnout přechod s trpělivostí, moudrostí a prozíravostí.

Časem se staly některé uzly pro zasvěcený život a jeho instituce stále více zamotané a ochromující. Rychlá proměna s sebou nese riziko, že zkomplikuje zasvěcený život a donutí jej žít podle naléhavých stavů a nikoli podle dlouhodobých horizontů. Někdy se zdá, že se zasvěcený život téměř úplně ponořil do každodenních problémů nebo do pouhého přežívání. Tento způsob

postoje k realitě jde na úkor smysluplného života schopného prorockého svědectví.

Neustálé zaobírání se stále tíživějšími naléhavými situacemi ubírá více energie, než se může na první pohled zdát. Nebezpečím bohužel je, že budeme úplně pohlceni hašením problémů, než že budeme plánovat svou cestu. V této usilovné námaze téměř vzniká dojem, že charismatický podnět koncilu přichází vniveč. Po velkém úsilí o obnovu a kreativitu jako by vzápětí nastala bezvýchodná stagnace právě ve chvíli, kdy jsme vyzýváni, abychom s velkorysostí znovu vyšli ven. V mnoha případech strach z budoucnosti oslabuje a bere život oné prorocké službě – na čemž trvá papež František¹⁶ – kterou má zasvěcený život vykonávat v církvi pro dobro celého lidstva.

9. V tomto bodě bude prospěšné a nutné se zastavit a rozlišit kvalitu a stupeň zralosti *nového vína*, které vzniklo v dlouhém období pokoncilní obnovy. Naskýtá se nám několik otázek. První z nich se týká souladu a koherence mezi dlouholetými strukturami, organismy, úlohami a styly a těmi, které byly v této době nově zařazeny jako odpověď na koncilní výzvy.¹⁷ Druhá otázka směřuje k tomu, abychom zhodnotili, zda prostředky, které dnes zasvěcenému životu slouží, jsou vhodné k přijetí nejzřejmějších novinek a k podpoře – v

16 Papež František, *Apoštolský list všem zasvěceným při příležitosti Roku zasvěceného života* (21. 11. 2014). Dále jen *List zasvěceným*.

17 Srov. *Perfectae caritatis*, 2-4.

rámci metafory *nového vína*, které dosud zraje a kvasí, – jeho nezbytného přechodu k úplné stabilitě. A nakonec se můžeme tázat, zda to, co pijeme a co nabízíme k pití, je skutečně *nové víno*, výrazné a zdravé? Nebo je to navzdory všem dobrým úmyslům a chvályhodnému úsilí víno, které je naředěné vodou, jen aby se zastřely kyselé následky špatně provedené sklizně a nesprávně stříhané révy?

Tyto otázky si můžeme klást s prostotou a *otevřeností*, aniž bychom podléhali pocitům viny, které by nás mohly ještě více zablokovat. Můžeme si vyhradit trochu času na to, abychom se společně podívali na to, co se děje uvnitř *měchů* našeho zasvěceného života. Jde o to, abychom se zaměřili na kvalitu *nového vína* a *dobrého vína*, a ne o to, abychom si něco dávali za vinu nebo obviňovali druhé. Toto víno, jehož jsme láskyplnými strážci, musíme rozlévat pro radost všem a zvláště těm nejubožejším a nejmenším.

Nesmíme se bát upřímně si přiznat, jak moc, navzdory celé řadě změn, má staré institucionální schéma problém rozhodujícím způsobem ustoupit novým modelům. Celá ta konstelace jazyků a vzorů, hodnot a povinností, spiritualit a církevních identit, na které jsme zvyklí, možná ještě neustoupila kolaudaci a stabilizaci nového paradigmatu zrozenému z pokoncilní inspirace a praxe. Prožíváme fázi nezbytného a trpělivého přepracování všeho toho, čím je dědictví a identita zasvěceného života uvnitř církve a vzhledem k dějinám. Stejně tak musíme najít a pojmenovat tento vytrvalý odpor, který byl dlouho skrytý, ale nyní se v mnoha kontextech explicitně

projevuje, i jako možnou odpověď na špatně skrývaný pocit frustrace. V některých skutečnostech zasvěceného života, někdy dokonce významných co do počtu a prostředků, panuje neschopnost přijmout náznaky nového: návyk na chuť *starého* vína a pocit jistot z léty prověřených způsobů skutečně neumožňuje žádnou změnu, nebo jen z podstaty bezvýznamnou.

10. Poté, co jsme představili a sdíleli stav, v němž se zasvěcený život momentálně nachází, chceme představit některé nesoulady a přetrvávající odpor. Chceme je sdílet pravdivě a poctivě. Už nemůžeme dál odkládat úkol společně zjistit, kde je onen uzel k rozvázání, abychom tak dokázali překonat ochromení a strach z budoucnosti. Kromě toho, že se budeme snažit pojmenovat to, co blokuje dynamiku růstu a obnovy, které jsou prorockému duchu zasvěceného života vlastní, nám připadá záhodno poskytnout několik doporučení, jak se nenechat věznit strachem nebo leností. V tomto smyslu se budeme snažit nabídnout několik podnětů pro formaci, několik nezbytných právních upozornění, několik rad pro službu autority, aby sloužila skutečně komunitnímu způsobu bratrského života. Kromě toho považujeme za nezbytné věnovat zvláštní pozornost dvěma dalším citlivým oblastem zasvěceného života: formaci a společenství majetku.

Zdá se nám důležité zdůraznit, aby u základu každé cesty byla potřeba nového zaujetí pro svatost mezi zasvěcenými, které je nemyslitelné bez obnovené vášně pro evangelium a službu Božímu království. Na této cestě

nás vede Duch Vzkříšeného, který i nadále ke své církvi hovoří.

Papež František nás na této cestě utvrzuje: „Novému vínu nové měchy. Toto je novost evangelia. Co nám evangelium přináší? Radost a novost. A nemít strach měnit věci podle evangelního zákona. Proto po nás všech církev žádá určité změny. Žádá, abychom ponechali stranou pomíjivé struktury, které ničemu neslouží! A vzali nové měchy evangelia. Evangelium je novost! Evangelium je slavnost! A evangelium lze žít plně pouze v radostném a obnoveném srdci. Ať nám novost evangelia přinese prostor pro zákon blahoslavenství, pro radost a svobodu. Pán ať nás obdaří milostí nezůstat ve vězení a daruje nám milost radosti a svobody, kterou nám přináší novost evangelia.“¹⁸

II VÝZVY DOSUD OTEVŘENÉ

11. To, co Ježíš říká o odporu ke změně – protože *staré je dobré* (viz Lk 5,39) – je jev, s nímž se setkáváme ve všech lidských činnostech a kulturních systémech. Jak učí evangelium v podobenství o dobrém semenu a o svářech (Mt 13,25-30) a o síti plné *dobrych i špatných* ryb (Mt 13,47-48), často se dobrá díla mísí s jinými, méně dobrými. Ačkoli nás to nesmí nijak překvapovat, musíme být zároveň neustále bdělí, abychom rozpoznali hranice a slabosti, které brání procesům nezbytným pro

18 Papež František, *Ranní rozjímání v Domě svaté Marty v Římě* (5. 9. 2014).

autentické a věrohodné svědectví.

Každý stabilní systém má tendenci se bránit změně a snaží se udržet svoji pozici, někdy přitom zakrývá vnitřní rozpory, jindy směšuje staré a nové nebo popírá skutečnost a neshody ve jménu fiktivního souladu, nebo dokonce zastírá vlastní cíle povrchovými úpravami. Bohužel nechybějí příklady, kde se setkáváme s čistě formálním přístupem bez nezbytného obrácení srdce.

Povolání a identita

12. Se zdravým realismem musíme v první řadě přiznat, že i nadále mnoho lidí opouští řeholní život. Je důležité si ujasnit, jaké jsou hlavní důvody těchto odchodů, k nimž dochází jak po stěžejních krocích formačního postupu (sliby, svěcení), tak i v pokročilém věku. Tento jev je dnes patrný ve všech kulturních i geografických kontextech.

Nutno jasně říci, že se nejedná jen a vždy o afektivní krize. Často jsou tyto afektivní krize plodem dávného zklamání z neautentického komunitního života. Propast mezi tím, co se proklamuje na úrovni hodnot, a tím, co se konkrétně žije, může vést i ke krizi víry. Nadměrné množství naléhavých a vysoce urgentních činností může znemožňovat pevně ukotvený duchovní život schopný žít a podpírat touhu po věrnosti. V některých případech podkopává naději na skutečný příslib života izolace nejmladších v komunitách, kde převažují staří, kteří mají problém převzít styl spirituality, modlitby a pastorační činnosti požadovaný novou evangelizací. Tato frustrace

někdy nabízí odchod jako jedinou únikovou cestu, jak nepodlehout.

Sociologické průzkumy ukázaly, že mladým nechybí touha po čistých hodnotách, o něž jsou schopni seriózně usilovat. Mladí jsou otevření transcenci, jsou schopní horlit pro solidaritu, spravedlnost, svobodu. Řeholnímu životu s jeho standardizovanými styly – příliš často mimo kulturní kontext – a možná přílišnou starostí o díla hrozí, že se s těmito nejhlubšími touhami mladých nepotká. To vytváří prázdno, v němž je mezigenerační střídání stále těžší a nezbytný mezigenerační dialog příliš únavný.

Proto se musíme vážně zabývat systémem formace. Jistě jsme v těchto letech vnesli pozitivní změny a pohnuli se správným směrem. Udělali jsme to však nesouvisle a bez toho, abychom dosáhli změny zásadních a nosných struktur formace. Zdá se, že navzdory veškerému úsilí a snahám se formace nedokáže dotknout srdcí lidí a skutečně je proměnit. Vzniká dojem, že formace je spíše informativní než performativní. Výsledkem je, že tito lidé zůstávají dál slabí jak v existenciálních otázkách, tak na cestě víry. To vede k nízké psychologické a duchovní odolnosti, jejímž následkem je neschopnost žít velkoryse a s odvahou své vlastní poslání, co se týče dialogu s kulturou a začlenění do společnosti a církve.

13. Nedávný vývoj mnoha institutů vyhrotil problémy integrace různých kultur. V některých institutech už nastává situace, kdy mají potíže se správou: na jedné straně pár desítek starších členů, spjatých s klasickými a někdy upravenými kulturními a institucionálními

tradicemi, a na druhé straně početný zástup mladých členů – z různých kultur – kteří mají své požadavky, cítí se vyloučení, nechtějí jen podřadné role. Touha převzít zodpovědnost a vyjít z podřízené situace by mohla vést některé skupiny k různým formám nátlaku na rozhodovacích místech. Z toho plyne utrpení a vyloučení, nepochopení a nátlaky, které mohou přivést do krize nezadatelný proces inkulturace evangelia.

Tyto nesnáze s inkulturací hlouběji poukazují na rostoucí rozestup mezi klasickým způsobem pojetí zasvěceného života a jeho standardizovaných forem a odlišným způsobem, jímž je vnímán a požadován ve vznikajících církevních a kulturních kontextech. Je potřeba vzít na vědomí proces deokcidentalizace nebo deuropeizace zasvěceného života, které jako by šly ruku v ruce s masivním procesem globalizace. Je stále jasnější, že nejdůležitější věcí není zachování forem, ale ochota neustále vynalézavě promýšlet zasvěcený život jako evangelní připomínku trvalého stavu obrácení, z něhož pak vzejdou konkrétní myšlenky a rozhodnutí.

Otázky formace

14. V této oblasti vyvinuly instituty značné úsilí, mimo jiné za pomoci iniciativ různých konferencí generálních představených (národních i mezinárodních). Navzdory tomuto úsilí stále konstatujeme jen nízkou míru integrace teologické a antropologické vize v koncepci formace, formačního modelu a výchovné pedagogiky. To není jen prostá teoretická otázka, protože tato nízká míra

integrace neumožňuje interakci a dialog dvou zásadních a neodmyslitelných složek růstu: duchovního a lidského rozměru. Nelze se dál domnívat, že tyto dva rozměry budou pokračovat samovolně, aniž by o ně bylo komplementárně a harmonicky pečováno.

Péče o růst souladu duchovního a lidského rozměru předpokládá věnovat pozornost specifické antropologii různých kultur a citlivosti vlastní novým generacím, se zvláštním přihlédnutím k novým životním kontextům. Jedině hluboké nové pochopení symboliky, která se skutečně dotýká srdcí nových generací, může odvrátit nebezpečí, že se spokojíme s čistě povrchním, tendenčním či dokonce jen módním přilnutím, kdy se zdá, že vyhledávání vnějších projevů dává jistotu identity. Jako naléhavá se jeví nutnost rozlišovat motivace k povolání se zvláštní pozorností k různým kulturním oblastem a kontinentům.¹⁹

15. Přestože si každý institut v těchto letech opatřil vlastní *Ratio formationis*, zůstávají aplikace formačního procesu často improvizované a bagatelizované. To se stává především v ženských institutech, kde naléhavost díla příliš často převažuje nad plodnou, systematickou a organickou formací. Tlak díla a závazků stále více tíží běžný život komunit, takže hrozí škodlivý regres vzhledem k cestě, kterou prošly v rané pokoncilní době. Z tohoto pohledu by bylo dobré se vyhnout jak

19 Srov. Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života, *Návrat ke Kristu. Obnovené úsilí zasvěceného života ve třetím tisíciletí* (19. 5. 2002), 19. Dále jen *Návrat ke Kristu*.

nepravdělnému navštěvování teologických kurzů, tak výlučně profesionálnímu vzdělávání, a zachovat v řeholní formaci rovnováhu. Jedním z nebezpečí je totiž to, že si každý vybuduje svůj vlastní svět s přístupem žárlivě uzavřenými jakémukoliv požadavku sdílení. A tak bychom v blízké budoucnosti neměli mít jen zasvěcené mladé lidi s akademickými tituly, ale také mladé lidi zformované a ztotožněné s životními hodnotami *následování Krista*.

16. V mnoha institutech chybí osoby adekvátně připravené na to, aby se zhostily úkolu formace. To je dosti častý nedostatek, zejména v malých institutech, které rozšířily svoji přítomnost na další kontinenty. Je třeba mít neustále na paměti, že formace se nedá improvizovat, ale vyžaduje dlouhodobou a neustálou přípravu. Bez solidní přípravy formátorů by nebylo možné, aby dobře připravení a spolehliví bratři a sestry skutečně a nadějně doprovázeli mladé. Efektivní formace musí být založena na úzce osobní pedagogice a neomezovat se jen na nabízení hodnot, spirituality, rytmu, stylů a způsobů pro všechny stejné. Stojíme před výzvou personalizace formace, v níž by se znovu dostal ke slovu pravý iniciační model. Inicie vyžaduje kontakt mistra s učedníkem, vyžaduje, aby kráčeli bok po boku v důvěře a s nadějí.

V tomto kontextu se potvrzuje nutnost věnovat mnoho pozornosti výběru formátorů a formátorek. Jejich základním posláním je předávat svým svěřencům „krásu následování Pána a hodnotu charizmatu, v němž se toto

následování uskutečňuje.“²⁰ Žádá se po nich především, aby byli „osobami, které mají zkušenosti na cestě hledání Boha.“²¹

Příliš často jsou mladí předčasně zapojeni do činnosti způsobem tak ubíječícím, že je pro ně velmi obtížné projít seriózní formací. Tu také nelze svěřit výlučně tomu, kdo je přímo pověřen formací mladých, jako by to byl jediné jeho problém, ale vyžaduje spolupráci a harmonickou a adekvátní přítomnost celé komunity, jež je místem, kde lze „poznávat radosti i obtíže společného života.“²² V bratrství se učíme přijímat druhé jako Boží dar, přijímat jejich pozitivní vlastnosti a zároveň odlišnosti a limity. V bratrství se učí sdílet dary, které jsou určeny k budování všech. V bratrství se učí misijnímu rozměru zasvěcení.²³

Co se týče trvalé formace, je zde riziko mnoha slov a mála skutků. Nestačí organizovat kurzy teoretické teologie a pojednávat o duchovních tématech, ale je naléhavě nutné zahájit kulturu trvalé formace. Součástí této kultury by mělo být nejen vyslovování teoretických pojmů, ale také schopnost revize a ověření konkrétního života komunit. Kromě toho se nesmí směšovat trvalá formace jakožto příležitost k úvaze a revizi s jakousi řeholní turistikou, která se spokojí s návštěvou míst, kde institut vznikl. Také se objevuje riziko spojovat příležitosti k formaci pouze se zvláštními příležitostmi (oslavy památných dní institutu, oslavy pětadvaceti či

20 *Vita consecrata*, 66.

21 *Tamtéž*.

22 *Tamtéž*, 67.

23 *Srov. tamtéž*.

padesáti let od složení slibů), skoro jako by trvalá formace nebyla vlastním požadavkem dynamiky věrnosti v různých životních obdobích.²⁴

Je stále důležitější zahrnout do trvalé formace seriózní uvedení do problematiky řízení. Tento natolik zásadní úkol v životě komunit je mnohdy svěřován improvizovaně a vykonáván nevhodně a nedostatečně.

Vztah v *humanum*

Vzájemnost muž – žena

17. V životních modelech, v organizačních a řídicích strukturách, v jazycích a kolektivní imaginaci jsme dědici mentality, která kladla důraz na hluboké rozdíly mezi mužem a ženou a nechápala, že mají stejnou důstojnost. Nejen ve společnosti, ale i v církvi bránily mnohé jednostranné předsudky uznat dar skutečného ženského tvůrčího ducha²⁵ a specifický přínos žen. Tento druh podceňování se dotkl především zasvěcených žen, které byly drženy na okraji života, pastorece a poslání církve.²⁶ Pokoncilní obnova byla svědkem růstu a šíření zvyšujícího se ocenění úlohy žen. Dvacáté století bylo označeno za „století ženy“, zvláště kvůli probuzení ženského vědomí v moderní kultuře. Před padesáti lety jej svatý Jan XXIII. prohlásil za jedno z nejviditelnějších

24 Srov. *tamtéž*, 70-71.

25 Srov. *tamtéž*, 58.

26 Srov. *tamtéž*, 57.

„znamení doby.“²⁷

Navzdory tomu ještě dlouho převládal v církevních komunitách postoj odporu, někdy i mezi samotnými zasvěcenými ženami, k této nové vnímavosti. Nedávno přišel zvláštní popud ze strany magisteria, kdy byly ženy vyzývány k tomu, aby si byly své důstojnosti vědomy. Zvláště musíme zmínit zásluhu papežů Pavla VI., Jana Pavla II. a Benedikta XVI., kteří na toto téma nabídli cenné učení. Dnes mnoho zasvěcených žen dává svůj pozitivní přínos, což pomáhá v procesu růstu biblické vize „*humanum*“ tváří v tvář společnosti poznamenané maskulinními stereotypy v mentálních schématech i v socio-politicko-náboženské organizaci. Zasvěcené ženy se solidárně staví po bok utrpení žen, které v různých světových kontextech trpí nespravedlnost a ponížení. Některé z nich přispívají cenným pohledem ženy na biblické zjevení, takže je možné objevovat nové horizonty a nové styly, a tak tvůrčím způsobem prožívat „charisma ženskosti“.²⁸ Cílem tohoto úsilí, osvětleného vírou a vášní pro církev, je podporovat bratrské a sesterské vztahy mezi zasvěcenými osobami uvnitř církve, aby se stali vzorem antropologické udržitelnosti.

18. Navzdory cestě, kterou jsme již ušli, si musíme přiznat, že jsme ještě nedosáhli vyvážené syntézy ani očistění schémat a vzorů zděděných z minulosti. Ještě stále se vyskytují překážky ve strukturách a dál přetrvává

27 Jan XXIII, *Pacem in terris*, 22.

28 Jan Pavel II., apoštolský list *Mulieris Dignitatem* (15. 8. 1988), 66.

nemalá nedůvěra, když nastane příležitost „otevřít ženám možnost účasti v různých oblastech a na všech stupních života církve, zvláště tam, kde dochází k úvahám a rozhodnutím, která se jich bezprostředně dotýkají“²⁹ uvnitř církve a při konkrétním řízení zasvěceného života. Mladá povolání, která se objevují, už v sobě přirozeně výrazné ženské povědomí mají. To bohužel není vždy uznáváno a přijímáno jako hodnota. Kritiky, jimiž se projevuje určitý nesouhlas, přicházejí nejen ze strany jiných zasvěcených žen, ale i od některých mužů v církvi, kteří i nadále přemýšlejí v maskulinních a klerikálních schématech. Jsme daleko od osvobozujícího poselství, které nám přinesl Kristus a které by měla církev „prorocky šířit tím, že bude smýšlení i chování lidí usměrňovat ve shodě s Božím plánem.“³⁰ Jak opakoval svatý Jan Pavel II. a jak často opakuje i papež František: „Proto je vhodné, aby zasvěcená žena usilovala o to, aby byla jak ve vědomí církve, tak v každodenním životě uznávána její identita, schopnosti, poslání i zodpovědnost.“³¹

V prostředí zasvěceného života chybí skutečné zrání ve vzájemnosti mezi mužem a ženou: jako naléhavá se jeví vhodná výchova mladých, aby bylo dosaženo zdravé rovnováhy mezi identitou a odlišností; stejně tak i vhodná pomoc starým, aby dokázali uznat pozitivní stránku respektující a klidné vzájemnosti. Můžeme zde hovořit o kognitivním nesouladu mezi starými a mladými

29 *Vita consecrata*, 58.

30 *Tamtéž*, 57.

31 *Tamtéž*.

řeholníky. Jedni mají vztahy s ženami nebo s muži poznamenané velkou odtážitostí, ba dokonce fobií, druzí jsou otevření, spontánní a přirození.

Dalším aspektem, o němž je třeba hovořit, je slabost, s níž se setkáváme *uvnitř* institutů co se týče takového antropologicko-kulturního procesu skutečné integrace a vzájemného doplňování mužského a ženského prvku a způsobu vnímání. Svátý Jan Pavel II. uznal za legitimní touhu zasvěcených žen mít „možnost účasti v různých oblastech a na všech stupních života církve,“³² ale v praxi k tomu máme ještě daleko. Vystavujeme se tím nebezpečí, že církev závažným způsobem ochuzujeme, jak řekl papež František: „Neomezujme úlohu žen v církvi, ale podporujme jejich činnou přítomnost v církevním společenství. Ztratí-li církev ženy v jejich celistvé a reálné dimenzi, riskujeme, že církev bude neplodná.“³³

Služba autority

19. Krize probíhající v zasvěceném životě se nevyhýbá ani službě autority. Na první pohled některé situace dosud vykazují při vykonávání autority tendenci k oligarchické centralizaci, jak na lokální úrovni, tak i na nejvyšších úrovních, čímž přeskakují nezbytnou subsidiaritu. V některých případech je pochybné, jak někteří představení trvají na osobním charakteru své

32 *Tamtéž*, 58.

33 František, *Promluva k brazilským biskupům*, Rio de Janeiro, 27. 7. 2013.

autority, takže téměř přichází vniveč spolupráce rad, v přesvědčení, že se mají zodpovídat jen svému svědomí. Z toho plyne slabá nebo nedostatečná spoluzodpovědnost v řízení, nebo případně absence náležitého delegování. Řízení se nemůže soustředit v rukou jedince a obcházet kanonické právo.³⁴ Dosud se v některých institutech vyskytují představení a představené, kteří neberou patřičně na vědomí rozhodnutí příslušných kapitul.

V mnoha případech se směšují úrovně generální, provinciální a místní, protože není zaručena samospráva odpovídající subsidiaritě na všech úrovních. Tímto způsobem se nepodporuje spoluzodpovědnost umožňující prostor pro správnou samosprávu. Zaznamenáváme také jev, kdy jsou představení zaujati jen zachováním *statu quo*, oním „vždycky se to tak dělalo“. Výzva papeže Františka „abychom odvážně a tvořivě promysleli cíle, struktury, styl a metody,“³⁵ platí i pro řídicí orgány a praxi.

20. Tváří v tvář závažným otázkám jistě není moudré uchýlovat se k rozhodování podle většiny, která ale byla předpřipravena autoritou, a zanedbat přitom přesvědčení, korektní a poctivou informovanost a vyjasnění námitek. Ještě méně přijatelná je praxe řízení postavená na stranické logice, o to horší, pokud je živena předsudky a ničí tak charismatické společenství institutů a negativně působí na smysl pro sounáležitost. Svätý Jan Pavel II. neváhal připomenout starou moudrost mnišské tradice -

34 Srov. *CIC*, kán. 636.

35 *Radost evangelia*, 30.

„mnohdy nejmladšímu vnukne Pán nejlepší myšlenku“ (*Regula Benedicti*, III, 3) – k řádnému konkrétnímu vykonávání spirituality společenství, která podněcuje a zajišťuje faktickou účast všech.³⁶

Žádná autorita, a to ani v případě zakladatele, se nesmí cítit výlučným interpretem charismatu a ani si nesmí myslet, že může nedodržovat normy církevního práva. Tyto postoje mohou živit a projevovat nedůvěru u dalších složek v církvi, u řeholní rodiny³⁷ nebo u komunity, které se to bezprostředně týká.

V poslední době nechyběly – a zvláště v nedávno založených institutech – případy manipulace lidské svobody a důstojnosti. Nejen, že byli jejich členové donuceni k úplné závislosti, která umrtvuje důstojnost a dokonce i základní lidská práva, ale byly dokonce různými kličkami a předstíráním věrnosti Božím plánům skrze charisma donuceni k podřízenosti, která zasahovala i do oblasti morálky a dokonce i sexuální intimity. K velkému pohoršení všech, když tato fakta vyšla najevo.

21. V každodenní službě autority se dá vyhnout tomu, aby se členové museli neustále ptát na dovolení v běžné denní činnosti. Kdo vykonává moc, nesmí podporovat dětinské chování, které může vést k nezodpovědnému

36 Srov. Jan Pavel II., *Novo millennio ineunte*, 45.

37 Srov. Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života, instrukce *Služba autority a poslušnost* (*Faciam tuam, Domine, requiram*) (11. 5. 2008), 13f. Dále jen *Faciam tuam*.

jednání. Takový přístup jen těžko přivede lidi ke zralosti.

Bohužel musíme přiznat, že podobné situace jsou častější, než jsme ochotni přijmout a uznat, a to zřetelněji v ženských institutech. To je jeden z důvodů, který zřejmě motivuje množství odchodů. Pro některé jsou jediným východiskem z nesnesitelné situace.

Každá žádost o odchod by měla být příležitostí k serióznímu přezkoumání zodpovědnosti celé komunity a zvláště představených. Nutno jasně říci, že autoritářský přístup poškozují vitalitu a věrnost zasvěcených! Kodex s velkou odvahou prohlašuje: „Bratrský život, vlastní každé společnosti, (...) se uspořádá tak, aby každému ve vzájemné pomoci přispíval k naplňování jeho vlastního povolání.“³⁸

Kdo tedy vykonává svůj úřad bez trpělivého naslouchání a chápavého přijetí, přichází o autoritu u vlastních spolubratrů a spolusester. „Autorita řeholních představených se má vyznačovat duchem služby po vzoru Krista, který nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil.“³⁹ Je to postoj inspirovaný postojem služícího Ježíše, jenž umyl nohy svým apoštolům, aby měli podíl na jeho životě a na jeho lásce.⁴⁰

Modely vztahů

22. Když jsme komentovali *nové měchy*, o nichž mluvil

38 CIC, kán. 602; srov. *Perfectae caritatis*, 15.

39 *Faciem tuam*, 14b.

40 Srov. *tamtéž*, 22.

Ježíš v evangeliu, řekli jsme, že nahrazení *měchů* se neděje automaticky, ale žádá si úsilí, schopnost a ochotu ke změně. Aby ke změně došlo, je potřeba velkorysá ochota odmítnout jakoukoli formu privilegií. Nutno připomenout, že z odříkání si překonaných a škodlivých schémat není vyjmut nikdo, nejméně pak ti, kdo vykonávají službu autority. Žádná změna není možná bez odmítnutí zastaralých schémat, jen tak se mohou otevřít nové obzory a možnosti řízení, společného života, správy majetku a poslání. Žádným způsobem nelze setrvávat v postoji, který připomíná spíše údržbu než autentické přehodnocení stylu a postojů.

Jasným ukazatelem této patové situace je přetrvávající centralizace rozhodovací moci a nedostatečné střídání ve vedoucích pozicích v komunitách a institutech.

S evangelní *otevřeností* si musíme uvědomit, že v některých ženských kongregacích se setkáváme s dlouhodobými funkcemi. Některé osoby zůstávají na řídicích pozicích, byť v různých funkcích, po dlouhá léta. Bylo by záhodno vhodnými obecnými normami zmírnit střednědobé i dlouhodobé dopady opakovaného volení stávajících členů generálních rad do zodpovědných pozic. Jinými slovy, zavést normativy, které by zabránily prodlužování funkčních období nad rámec kanonických lhůt a neumožňovaly by uchylovat se k výkladům, které ve skutečnosti obcházejí to, čemu se normativy snaží zabránit.

23. Dalším bodem, který si nesmíme zastírat, je, že v těchto desetiletích zintenzivněla klerikalizace

zasvěceného života. Jedním z nejviditelnějších projevů je kritické snížení počtů v laických řeholních institutech.⁴¹ Dalším fenoménem jsou řeholní kněží, téměř výlučně se věnující životu v diecézi a méně již komunitnímu životu, který se tím oslabuje.

Otevřená zůstává teologická a ekleziologická úvaha o postavě a úloze kněze řeholníka, zejména když přijme pastorační službu.

Dále by bylo třeba se věnovat fenoménu těch kněží řeholníků, které do své diecéze shovívavě přijímá biskup bez náležitého rozlišování a nezbytného prověření. Z druhé strany je také nutné bdít nad tím, s jakou lehkostí některé řeholní instituty přijímají bez náležitého rozlišování seminaristy vyloučené z diecézních seminářů nebo jiných institutů⁴². Tyto tři body si v každém případě žádají naši pozornost, mimo jiné proto, abychom zabránili vážnějším problémům lidí i komunit.

24. Poslušnost a služba autority zůstávají vysoce citlivými otázkami, také proto, že kultury a modely prošly hlubokými transformacemi, neslýchanými a v určitých aspektech možná také znepokojivými, alespoň pro někoho. V kontextu, v němž žijeme, je samotná terminologie (*nadřizení*⁴³ a *podřizení*) už nevhodná. To,

41 Srov. Kongregace pro instituty zasvěceného života a pro společnosti apoštolského života, *Identita a poslání řeholního bratra v církvi*, LEV, Città del Vaticano, 2013.

42 Kongregace pro klérus, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8. 12. 2016).

43 Rozumí se „představení“, pozn. překl.

co fungovalo v kontextu vztahů pyramidálního a autoritářského typu, už není žádoucí ani snesitelné ve společném vnímání našeho způsobu, jímž se cítíme a chceme být církví. Musíme mít na paměti, že skutečná poslušnost se neobejde bez toho, aby na první místo postavila poslušnost Bohu - to platí jak pro toho, kdo má autoritu, tak pro toho, kdo poslouchá - stejně jako se nemůže obejít bez připomenutí poslušnosti Ježíšovy: poslušnosti, která zahrnuje i jeho volání lásky: *Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil?* (Mt 27,36) a mlčení Otcovy lásky.

Papež František se obrací s naléhavou výzvou: „Všechna společenství křesťanů na světě bych rád požádal zejména o přitažlivé a zářivé svědectví bratrského společenství. Kéž všichni mohou obdivovat, jak o sebe vzájemně pečujete, povzbuzujete se a doprovázíte se.“⁴⁴

Pravá poslušnost tedy nevylučuje, ba dokonce vyžaduje, aby každý projevoval své vlastní přesvědčení, které dozrálo při rozlišování, i když toto přesvědčení není v souladu s tím, co žádá představený. Když poté ve jménu společenství tento bratr nebo sestra, ačkoli vidí třeba lepší řešení, ze své vůle poslechne, tehdy uskutečňuje *poslušnost z lásky*.⁴⁵

Je rozšířeným dojmem, že ve vztahu představený - podřízený nezřídka chybí evangelní základ bratrství. Příkládá se větší význam instituci než osobám, které ji tvoří. Není náhodou, že mezi hlavními důvody k odchodu se objevují podle zkušeností kongregace: oslabení vize

44 *Radost evangelia*, 99.

45 Srov. František z Assisi, *Duchovní napomenutí*, III.6.

víry, konflikty v bratrském životě a bratrský život pokulhávající v lidskosti.

Způsob vedení komunit ze strany představených je dobře popsán v *Kodexu kanonického práva* jako aktualizace toho, co se praví v *Perfectae caritatis*: „Představení vykonávají v duchu služby svou moc (...) řídí své podřízené jako boží dítka a s úctou vůči lidské osobě dosahují jejich dobrovolné poslušnosti, (...) se snaží vytvářet v Kristu bratrské společenství, v němž se hledá a miluje především Bůh.“⁴⁶

25. Zvláštní důležitost a pozornost si zasluhuje vztah mezi představeným a zakladatelem v nově založených institutech. Ačkoli musíme děkovat Duchu svatému za tolik darů, které oživují život v církvi, nemůžeme skrýt údiv nad postoji, v nichž často zaznamenáváme zúžené pojetí poslušnosti, které může být nebezpečné. V některých případech není podporována spolupráce „činnou a odpovědnou poslušností“⁴⁷, ale dětinská podřízenost a skrupulózní závislost. Takto se dá poškodit lidská důstojnost až k jejímu úplnému ponížení.

Ne vždy se v těchto nových situacích nebo i jiných kontextech správně chápe a vhodně respektuje rozdíl mezi vnitřním oborem a vnějším oborem.⁴⁸ Bezpečná záruka zmiňovaného rozlišení zabraňuje neoprávněnému vměšování, které může vést k situacím nedostatku vnitřní svobody a psychologické závislosti, což může otevřít

46 CIC kán. 618-619. Srov. též *Perfectae caritatis*, 14.

47 *Perfectae caritatis*, 14.

48 CIC kán. 630.

dveře určité kontrole nad svědomím. V těchto a dalších případech jde o to, nevzbuzovat ve členech přehnanou závislost, která na sebe může brát formy poddanství na hranicích s psychickým násilím. V tomto ohledu je kromě toho nezbytné oddělit postavu představeného od postavy zakladatele.

26. Z takto nivelizovaného komunitního života, který nenechává prostor pro originalitu, zodpovědnost a srdečné bratrské vztahy, plyne chabé sdílení v reálném životě. Pošramocení takových vztahů je velmi dobře vidět z konkrétního způsobu prožívání evangelního společenství majetku, který porušuje bratrské vztahy. Papež František upozorňuje: „Kvůli finanční krizi, kterou procházíme, zapomínáme, že u jejího původu je hluboká antropologická krize: popření primátu lidské bytosti!“⁴⁹

Zasvěcený život byl ve své dlouhé historii schopen se prorocky vzepřít vždy, když hrozilo, že ekonomická moc pokoří člověka a zejména ty nejchudší. V současné globální situaci finanční krize, na kterou se neustále odvolává papež František, jsou zasvěcení povoláni k tomu, aby byli skutečně věrní a vynalézaví, aby dostáli proroctví společného života uvnitř a solidarity s vnějškem, zvláště s chudými a nejslabšími.

Přešli jsme od domácího hospodaření k administrativním a správním procesům, které se takřka vymykají naší kontrole, ukazují naši nejistotu a nepřipravenost. Nesmíme váhat se znovu zaměřit na transparentní

49 *Radost evangelia*, 55.

hospodaření a finance, jakožto první krok k navrácení se k autentickému evangelnímu smyslu skutečného společenství majetku uvnitř komunit i jeho konkrétní sdílení s těmi, kdo žijí vedle nás.

27. Rozdělení majetku v komunitách by mělo vždy respektovat spravedlnost a spoluzodpovědnost. V některých případech konstatujeme nastavení, které téměř zrazuje nezadatelné základy bratrského života, zatímco „autorita má rozvíjet důstojnost lidské osoby“.⁵⁰ Nelze souhlasit se stylem správy, kde ekonomická autonomie jedněch odpovídá závislosti druhých, a tak podřívá smysl vzájemné sounáležitosti a záruku spravedlnosti při zachování různých úloh a služeb.

Existence předpisů týkajících životního stylu jednotlivých zasvěcených osob neosvobozuje od seriózního a obezřetného rozlišování ohledně chudoby institutu, které má být hodnocením, jednáním a významným svědectvím v církvi a mezi Božím lidem.

28. Zasvěcení a zasvěcené, zakotvení v přesvědčení, že je prvořadější být než mít, že je důležitější etika než ekonomika, by měli za hybatele své činnosti přijmout etiku solidarity, sdílení, a zabránit soustředění kontroly nad zdroji do rukou několika málo jedinců.

Hospodaření jednotlivých institutů není uzavřený okruh. V opačném případě nevyjadřuje společenství církve. Majetky institutů jsou majetky církve a účastní se evangelním způsobem stejných cílů, tedy podpory

⁵⁰ *Faciem tuam*, 13b.

člověka, poslání, milosrdného a solidárního sdílení s Božím lidem: zvláště podpora a péče o chudé prožívané jako společné úsilí dokáže institutu vdechnout nový život.

Tato solidarita, prožívaná určitě uvnitř každého institutu a každého bratrského společenství, musí být rozšířena i na ostatní instituty. V apoštolském listu všem zasvěceným vyzývá papež František ke „společenství mezi členy různých institutů“.⁵¹ Proč nemít na paměti také efektivní společenství v oblasti hospodaření, zvláště s těmi instituty, které procházejí situacemi nouze, tím, že dáme do společného své vlastní zdroje?⁵² Bylo by to krásným svědectvím společenství v zasvěceném životě, prorockým znamením pro naši společnost, ovládanou „novou, neviditelnou, leckdy virtuální tyranii, která jednostranně a neúprosně diktuje své zákony a svá pravidla.“⁵³ „Krutovláda moci a majetku nezná mezí.“⁵⁴

III PŘIPRAVIT NOVÉ MĚCHY

29. Ježíš mnohokrát varoval své učedníky před tendencí

51 František, *Dopis všem zasvěceným*, II, 3.

52 Srov. Oběžník Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života, *Linee orientative per la gestione dei beni negli Istituti di vita consacrata e nelle Società di vita apostolica* (2. 8. 2014), 2.3.

53 *Radost evangelia*, 56.

54 *Tamtéž*.

přizpůsobit novost poselství evangelia starým zvykům s rizikem, že bude zredukováno na *étos* pouhého opakování. Spolu s podobenstvím o *novém vínu*, které se musí nalít do *nových měchů*, jsme povoláni nechat se vést logikou blahoslavenství. Kázání na hoře je *magna charta* na cestě každého učedníka: „*Slyšeli jste..., já však vám pravím* (srov. Mt 5,21.27.33.38.43). Je-li toto směr, jímž se máme vydat, varuje nás také Pán před každým nebezpečím přehnaného lpění na zákoně: *Mějte se na pozoru...* (Mk 8,15; Mt 16,11; Lk 12,15).

Celek Ježíšových slov a skutků neustále vede k nekonečnému procesu otevřenosti *novosti Království*.

Prvním krokem této otevřenosti je rozlišování a odmítnutí všeho, co je v rozporu se zásadními hodnotami věrnosti Bohu, které se projeví ochotou ke službě: *ne tak bude mezi vámi* (srov. Mk 10,43). Život Ježíše Krista je příběhem nové praxe, v níž je zakotven nový život jeho učedníků povoláných k tomu, aby byli vnímaví k nové logice a novým prioritám, které přináší evangelium.

Věrnost v Duchu

30. Rozbor dosud otevřených výzev, který jsme provedli v první části těchto *směrníc*, by nás měl na tento evangelní práh dovést připravené rozpoznávat problematické body, abychom tak otvírali nové cesty naděje pro všechny. Analogicky zde můžeme uplatnit to, co doporučuje papež František: „Misijně pojatá pastorece vyžaduje, abychom opustili pohodlné pastorační kritérium ‘vždycky to tak bylo’. Vybízím všechny, aby

při tomto úkolu odvážně a tvořivě promýšleli cíle, struktury, styl i evangelizační metody svých společenství.⁵⁵

Především tedy jde o to, najít nové *cesty* k autentickému evangelnímu a charismatickému svědectví zasvěceného života; rozlišovat a pak zahájit nezbytné procesy očistění a uzdravení od *kvasu zla a špatnosti* (srov. 1Kor 5,8). V tomto úchvatném a náročném procesu mohou být nevyhnutelná napětí a utrpení znamením nového života. Stojíme totiž už na prahu nových syntéz, které se narodí *s vnitřním nařikáním a vzdechy, které nelze vyjádřit*, (srov. Řím 8,23.26) a v trpělivém plnění vynalézavé věrnosti.⁵⁶

31. Každodenní výzvy papeže Františka k radostnému prožívání evangelia bez pokrytectví podněcují ke zjednodušení, takže nacházíme víru prostých a odvahu svatých. Evangelní originalita (Mk 10,43), již má být zasvěcený život ztělesněním, se děje skrze konkrétní jednání a rozhodnutí: na prvním místě služba (Mk 10,43-45) a neustálá cesta k chudým a solidarita s těmi nejmenšími (Lk 9,48); ochrana lidské důstojnosti v jakékoli situaci, již prožívá a kde trpí (Mt 25,40); subsidiarita jako uskutečnění vzájemné důvěry a velkorysé spolupráce všech a se všemi.

32. Abychom byli schopní odpovídat na volání Ducha a na provokace dějin, je dobré si připomenout, že se „zasvěcený život nachází v *samém srdci* církve a má

55 *Radost evangelia*, 33.

56 Srov. *Vita consecrata*, 37.

rozhodující význam pro její poslání, protože je 'znamením vnitřní povahy křesťanského povolání' – a zároveň ochoty snoubenky církve ke spojení se svým jediným snoubencem.“⁵⁷ Povaha znamení, které konotuje zasvěcený život na cestě Božího lidu dějinami, jej tudíž staví privilegovaným způsobem do linie evangelního prorokování. Tato prorocká linie je znamením a plodem jeho charismatické povahy, jež jej činí schopným invence a tvořivosti. To vyžaduje neustálou otevřenost znamením přicházejícím od Ducha svatého, až k *naslouchání větru* (srov. 1Kr 19,12). Jedině tento postoj umožňuje poznat tajemné cesty (srov. Jan 3,8) milosti, dokud se znovu nenarodíme k nové naději na plodnost Slova (srov. Jan 4,35).

33. Identita, v celém svém dopadu, není nehybnou a teoretickou daností, ale sdíleným procesem růstu. Propast mezi generacemi, inkulturace, multikulturalita a interkulturalita, které stále častěji charakterizují instituty zasvěceného života, se mohou z místa únavné námahy stát prostorem výzvy ke skutečnému dialogu společenství v srdečnosti a lásce Krista. Jen tak se bude každý cítit zahrnut a zodpovědný v *komunitním projektu*, „aby každému ve vzájemné pomoci přispíval k naplňování jeho vlastního povolání.“⁵⁸

Tyto potřeby vyžadují změnu struktur tak, aby byli všichni podporováni v obnovené důvěře, která by pak vedla k dynamické a bratrské věrnosti.

⁵⁷ *Tamtéž*, 3.

⁵⁸ *CIC* kán. 602.

Modely formace a formace formátorů

34. Oblast formace zažila v minulých letech hlubokou proměnu metod, jazyka, dynamiky, hodnot, cílů, etap. Papež František potvrdil: „Je potřeba vždy přemýšlet v Božím lidu, uvnitř něj. (...) Nesmíme formovat administrátory, správce, ale otce, bratry, souputníky,“⁵⁹ a „formace je umělecké dílo, ne policejní.“⁶⁰

Přijetí vlastního *Ratio Formationis* zaměstnalo velkou část institutů odpověďmi na nové potřeby. Přesto je patrná značná různorodost jazyka, kvality i mystagogické moudrosti. I když inkoust na těchto receptářích, opisovaných jeden od druhého, ještě nezaschl, je nutná jejich revize. Právě proto, že otázka formace je zásadním aspektem pro budoucnost zasvěceného života.

35. Zvláštní péči si zaslouhuje především *trvalá formace*, jak zdůraznil papež ve známém rozhovoru s generálními představenými.

a) Trvalá formace musí být orientována podle církevní identity zasvěceného života. Nejedná se jen o to informovat se o nových teologických poznatcích, církevních normách nebo nových studiích o historii institutu a jeho charismatu. Úkolem je upevňovat nebo mnohdy i znovu nacházet své vlastní místo v církvi a ve

59 František, *Svegliate il mondo*. Rozhovor papeže Františka s generálními představenými v *La Civiltà Cattolica*, 165 (2014/I), 11. VI. překl.

60 *Tamtéž*, 10. VI. překl.

službě lidstvu. Často tato práce spadá do doby typického *druhé obrázení*, které přichází v rozhodujících chvílích života, jako je střední věk, *krizové* situace nebo i stažení z aktivního života kvůli nemoci nebo stáří.⁶¹

b) Všichni jsme přesvědčeni, že formace musí být celoživotní. Přesto musíme přiznat, že kultura trvalé formace dosud neexistuje. Tento nedostatek je plodem částečného a reduktivního myšlení co se týče trvalé formace, takže není dostatečně vnímána jako nutná a jednotlivci se jí zabývají minimálně. Na úrovni pedagogické praxe jsme ještě nenašli konkrétní cesty pro jednotlivce a komunity, které by z ní učinili skutečnou cestu růstu v tvořivé věrnosti s cennými a trvalými dopady v konkrétním životě.

c) Zvláště problematické se jeví prosadit myšlenku, že formace je doopravdy trvalá pouze tehdy, pokud je běžná a probíhá v realitě všedního dne. Přetrvává dosud chabá nebo sociologická interpretace trvalé formace spojená s pouhou povinností aktualizování nebo eventuálně požadavku na duchovní obnovení, nikoli s neustálým postojem naslouchání a sdílení výzev, problematik, cílů. Každý je povolán k tomu, aby se nechal oslovovat, vychovávat, podněcovat, osvětlovat životem a dějinami, tím, co hlásá a slaví, chudými a vyloučenými, blízkými i vzdálenými.

61 Srov. *Vita consecrata*, 70.

d) Dále musí být vyjasněna úloha počáteční formace. Nemůže se omezit na formaci k poddajnosti a k dodržování dobrých zvyků a tradic skupiny, ale musí mladou zasvěcenou osobu skutečně učinit *docibilis*. To znamená formovat srdce svobodně, ochotné učit se v Kristově stylu celý život od každodenního příběhu a dát se tak do služeb všech.

e) Zvláštním způsobem se v návaznosti na toto téma jeví jako nezbytné také zamyšlení nad strukturálně-institucionálním rozměrem trvalé formace. Jako kdysi po tridentském koncilu vznikaly semináře a noviciáty pro počáteční formaci, jsme dnes voláni k tomu, abychom vytvořili formy a struktury, které by podporovaly postupnou formaci každé zasvěcené osoby ke Kristovu smýšlení (srov. Fil 2,5). To by bylo výjimečně výmluvným institucionálním znamením.

36. Představení jsou povoláni k tomu, aby stáli nablízku zasvěceným osobám ve všech problematikách, které se týkají jejich cesty jak na osobní tak na komunitní úrovni. Je zvláštní úlohou představených doprovázet upřímným a konstruktivním dialogem ty, kteří procházejí procesem formace nebo se z různých důvodů do tohoto procesu vrací. Problémy, jež vyvstaly, si žádají podporu bratrského života, v němž by našly rovnováhu lidské a evangelní prvky, takže by se každý cítil zodpovědný a zároveň byl uznávaný za nezbytného pro vytváření bratrství. Bratrství je totiž skvělým prostorem pro trvalou formaci.

37. Odpovídajícím způsobem se musí připravit také nová odbornost ve formaci formátorů v multikulturních kontextech. „Dobré struktury pomáhají, ale samy nestačí.“⁶² Meziprovinciální nebo mezinárodní struktury pro formaci uchazečů vyžadují formátory a formátorky, kteří by byli skutečně přesvědčeni o tom, že „křesťanství nedisponuje jediným kulturním vzorem,“ a „třebaže skrze věrnost evangeliu a tradici církve zůstane samo sebou, bude mít také tvář mnoha kultur a národů, které je přijaly a které z něj žijí.“⁶³ To předpokládá schopnost a pokoru neprosazovat nějaký jeden kulturní systém, ale zúrodnovat každou kulturu zrnem evangelia a vlastní charismatickou tradicí, přitom se však bedlivě vyhnout „marnivé sakralizaci vlastní kultury.“⁶⁴

Synergie nových poznatků a kompetencí může prospět doprovázení při formaci v jednotlivých multikulturních kontextech a pomoci překonat formy asimilace a homologace, které se stále znovu objevují – jak v procesu formace, tak i jinde – a vyvolávají problémy, jež mají negativní dopad na smysl pro sounáležitost s institutem a na vytrvalost v následování Krista.

Směřovat ke vztahům podle evangelia

Vzájemnost a multikulturní procesy

62 Benedikt XXIII., *Spe Salvi*, 25.

63 *Evangelii gaudium*, 116.

64 *Tamtéž*, 117.

38. Uvažovat nad zasvěceným životem žen znamená konkrétně se zabývat jak institucemi, tak zasvěcenými ženami jako jednotlivci a komunitami, a přitom mít na paměti složitost naší doby. Je nutno vzít v potaz, že v posledních letech, zejména od vydání *Mulieris dignitatem* (1988) magisterium podporovalo a doprovázelo respektující pohled na kulturní a církevní procesy týkající se identity ženy, jež má vliv zjevným či méně zjevným způsobem na život v institutech.

Zejména tyto kulturní rozdíly vyžadují jak zakotvení ve vlastní specifické kultuře, tak schopnost překračovat tyto hranice ve stále širším evangelním nádechu. Řeholními sliby se zasvěcená osoba rozhoduje, že bude prostředníkem mezi svou specifickou kulturou a snahou o život podle evangelia, což nevyhnutelně rozšiřuje obzory a prohlubuje vnímavost. Je tedy naléhavé tuto funkci prostředníka blíže přezkoumat, aniž by byla podřízena zaujatosti kulturních rozdílů.

Z tohoto pohledu se zdá zřejmé, že je nezbytné znovu uvážit teologii zasvěceného života v jeho ustavujících prvcích a přijmout podněty, které se objevují v ženském světě, a sladit je s mužským světem. Důraz na to, co je specifické, nesmí bránit v sounáležitosti se společným lidstvím. Je tedy vhodné oživit interdisciplinární přístup nejen v teologii, ale i v humanitních vědách v jejich četných odvětvích.

39. Naléhavou a soustředěnou pozornost si zejména žádá současná zrychlená internacionalizace, zvláště ženských institutů, při níž se mnohdy nepostupuje postupně a

opatrně, ale řeší se improvizovaně. Je potřeba vzít na vědomí, že geografické rozšíření nebylo doprovázeno příslušnou revizí stylů a struktur, mentálních schémat a kulturních znalostí, jež by umožnily skutečnou inkulturaci a integraci. Tato nedostatečná obnova se týká zejména zhodnocení způsobu, jímž se cítit v církvi a společnosti ženou, na což poukázalo i papežské magisterium. Nízké povědomí nebo v horším případě popírání ženské otázky má negativní a velmi škodlivý dopad na nové generace žen. Mnoho žen se totiž svěří institutu, aby je vedl a formoval k následování Krista, a pak jsou nuceny přijímat zastaralé modely chování zejména, co se týče rolí, které připomínají spíš otroctví než službu ve svobodě evangelia.

40. Procesy internacionalizace by měly všechny mužské i ženské instituty vést k tomu, aby se staly laboratoří solidární pohostinnosti, kde mohou rozdílné kultury a způsoby vnímání nabrat sílu a významy jinde neznámé, a tudíž silně prorocké. Tato solidární pohostinnost se buduje pravým dialogem mezi kulturami, aby se všichni mohli obrátit k evangeliu, aniž by přitom rezignovali na vlastní specifika. Cílem zasvěceného života tedy nebude uchovávat se jako permanentní stav uprostřed různých kultur, s nimiž se setká, ale zachovat permanentní obrácení k evangeliu uvnitř postupného tvoření mezikulturní lidské reality.

Mnohdy hrozí nedostatečný a neinkulturovaný duchovně-antropologický pohled na ženskou identitu uhašením nebo poškozením vitality *spolusester* v institutech

zasvěceného života. Ještě mnoho práce je třeba vykonat, aby se podpořily takové modely společenství, které ženské identitě zasvěcených vyhovuje. V tomto ohledu je třeba posílit struktury vztahů, které umožňují konfrontaci a sesterství mezi představenými a sestrami. Žádná sestra nesmí být vázána v podřízeném stavu, což bohužel velmi často vidíme. Taková situace totiž podporuje nebezpečné infantilismy a dokáže zabránit celkovému dozrání osobnosti.

Bděme tedy nad tím, aby se propast, jež dělí zasvěcené vykonávající službu autority (na různých úrovních) nebo spravují majetek (na různých úrovních), a sestry, jež jsou na nich závislé, nestala pro nerovnost a autoritářství zdrojem utrpení. Stává se to, když ty první mohou rozvíjet svoji zralost a plány, kdežto ty druhé jsou ochuzovány i o ty nejzákladnější rozhodovací možnosti a rozvoj osobních i komunitních zdrojů.

Služba autority

41. V širším pohledu na zasvěcený život, o jaký se snažíme už od koncilu, jsme přešli od důrazu na úlohu autority k důrazu na dynamiku bratrství. Proto musí být autorita jen ve službě společenství: je to skutečná služba doprovázení bratří a sester k vědomé a zodpovědné věrnosti.

Konfrontace mezi bratřími nebo sestrami a naslouchání jednotlivým osobám se totiž stává neodmyslitelným prostorem pro službu evangelní autority. Využívání manažerských technik nebo rádo by duchovní a paternalistická aplikace způsobů, považovaných za „Boží

vůli“, jsou značně omezené oproti službě, která je povolána konfrontovat se s očekáváním druhých, s každodenní realitou a s hodnotami sdílenými a prožívanými v komunitě.

Služba autority: modely vztahů

42. Ve vztahu představený-podřízený stojíme před výzvou zodpovědného sdílení společného projektu a překonání pouhého vykonávání poslušnosti, která neslouží evangeliu, ale jen nutnému udržení stávající situace nebo řešení naléhavých záležitostí, zejména ekonomických.

V tomto pohledu je možné zhodnotit žádosti, které často toto dikasterium dostává při příležitosti schvalování stanov (jejich přepracování a/nebo pozměnění), aby se postoupilo k přeformulování současné platné právníké terminologie týkající se představeného a podřízeného. K témuž výslovně vyzval dekret *Perfectae caritatis*: „Způsob života, modlitby a práce ať všude náležitě odpovídá dnešním tělesným a duševním podmínkám členů a rovněž – podle povahy každé společnosti – i potřebám apoštolátu, kulturním požadavkům, sociálním a hospodářským poměrům.“⁶⁵

43. Je tedy nutné podporovat takovou službu autority, která volá ke spolupráci a společné vizi v bratrském stylu. Dikasterium v souladu s cestou, již vytyčil koncil,

⁶⁵ *Perfectae caritatis*, 3.

vydalo instrukci Služba autority a poslušnost *Faciem tuam, Domine, requiram*, v níž uznalo, že „toto téma vyžaduje hlubší reflexi, především v důsledku změn, které nastaly uvnitř institutů i jejich komunit v posledních letech, ve světle nedávných dokumentů učitelského úřadu týkajících se obnovy zasvěceného života.“⁶⁶

Nemůže nás nechávat klidnými – po více než padesáti letech od konce koncilu – přetrvávání řídicích stylů a praktik, které se vzdalují nebo přímo protirečí duchu služby, takže degenerují v autoritářské formy.

44. Legitimní výsady osobní autority představených⁶⁷ jsou v některých případech vykládány jako soukromá autorita na hraně pomýleného protagonismu, jak varuje papež František: „Pomysleme na škody, které činí Božímu lidu muži a ženy církve, kteří jsou kariéristy, kteří zneužívají lid, církve, bratry a sestry – tedy ty, jimž by měli sloužit, - jako odrazový můstek pro vlastní zájmy a osobní ambice. Tito lidé církvi velmi škodí.“⁶⁸ A nejen to, kdo vykonává službu autority, „ať se chrání upadnout do pokušení soběstačnosti, do přesvědčení, že všechno záleží na něm.“⁶⁹

66 *Faciem tuam*, 3.

67 Srov. *CIC*, kán. 618.

68 František, *Promluva k účastníkům plenárního zasedání Mezinárodní unie generálních představených* (Řím, 8. 5. 2013), 2. VI. překl.

69 *Faciem tuam*, 25a).

45. Soběstačná autorita se vymyká evangelní logice zodpovědnosti bratří a sester a podryvá jejich jistoty víry, jež by je měly vést.⁷⁰ Roztáčí se tak začarovaný kruh, který kompromituje pohled víry, neodvolatelný předpoklad uznání úlohy představeného. Toto uznání se neomezuje na to, že vezmeme na vědomí osobnost stávajícího představeného, ale sahá mnohem dál. Jde o to si vzájemně a v pravdě důvěřovat a jeden druhému se svěřovat.

I v konfliktech a sporech roztáčí odvolávání na různé formy autoritářství spirálu nedorozumění a trápení, které přesahuje konkrétní případy a živí v institutu zmatek a nedůvěru, jako tíživou hypotéku na budoucnost institutu. Ten, kdo je povolán ke službě autority – v jakékoli situaci – se neobejde bez smyslu pro zodpovědnost, který především vyžaduje vyvážený smysl pro vlastní zodpovědnost za bratry a sestry. „Bude to možné díky *důvěře v odpovědnost bratří*, kdy představení 's úctou k lidské osobě dosahují jejich dobrovolné poslušnosti', a také cestou *dialogu* s vědomím, že poslušnost má být přijímána 'v duchu víry a lásky k následování Krista až k smrti poslušného', a ne z jiných motivů.“⁷¹

46. „(Vlastní právo zabrání vhodnými normami), aby představení, ustanovení na dobu určitou, setrvali déle bez přerušení v řídicích úřadech.“⁷² Tato norma církevního práva je ještě ve fázi přijetí, v praxích institutů existují i

70 Srov. Pavel VI., *Evangelica testificatio*, 25.

71 *Faciem tuam*, 14b.

72 *CIC*, kán. 624 § 2.

značné rozdíly. Obvykle uváděnými motivacemi k prodlužování mandátu – přes termíny stanovené právem – jsou naléhavé situace nebo nedostatek zdrojů, zejména v místních komunitách. Vliv vlastních tradic některých institutů přispěl k ustavení určité mentality, která fakticky brání střídání. Takové případy končí proměnou služebné role ve výnosnou pozici. Z tohoto pohledu musí být normy vlastního práva přezkoumány, pokud jsou nevhodné. Pokud jsou jasného zaměření, je třeba je respektovat.

Zdá se, že pozorné přezkoumání, proč se zpomaluje střídání představených, ukazuje spíše na starost o zajištění kontinuity řízení díla a méně na pozornost k potřebám řeholně-apoštolské animace v komunitách. Kromě toho v rámci zhodnocení komunit klade přítomnost bratří a sester z posledních generací podmínky k mezigeneračnímu sdílení. Pomalé střídání by mohlo být vnímáno jako nedůvěra v jejich schopnosti a možnosti a mohlo by dokonce způsobit vakuum, které by se později ukázalo jako nezaplňitelné.

47. Všichni musíme mít na paměti, co k tomuto tématu řekl papež František: „V zasvěceném životě se žije setkání mladých a starých, setkání tradice a inovace. Nedívejme se na ně jako na dvě protichůdné skutečnosti! Starým dělá dobře předávat mladým moudrost a mladým dělá dobře přijmout toto dědictví zkušenosti a moudrosti a nést ho dál, ne aby jej ukryli v muzeu, ale aby s ním čelili výzvam, které před nás život staví, nesli ho kupředu

po dobro řeholních rodin i celé církve.“⁷³

Služba autority: kapituly a rady

48. V tomto ustavičném rozlišování a obnovování „mají zvláštní význam kapituly nebo podobná shromáždění, jak místní, tak i generální, při nichž každý institut musí zvolit své představené podle pravidel stanovených vlastními konstitucemi a dále, ve světle Ducha svatého, stanovit způsoby, jak zachovat a uvádět v činnost v rozmanitých historických a kulturních podmínkách své vlastní charisma a svůj vlastní duchovní odkaz.“⁷⁴ Kromě toho kapitula „má takové složení, aby představovala celý institut a stala se opravdovým znamením jeho jednoty v lásce.“⁷⁵

Úvahy o zastoupení v kapitulách vycházejí z autentičtějšího horizontu: jednotě v lásce. Pravidla a procedury, jimiž se volí bratři a sestry do kapitul – zejména na generální úrovni – nemohou opomíjet proměnu kulturního a generačního uspořádání mnoha dnešních institutů zasvěceného života a společností apoštolského života. Multikulturní rozměr musí být vyjádřen správným a vyváženým způsobem i ve složení kapituly.

73 Papež František, Promluva o slavnosti Uvedení Páně do chrámu na XVIII. Světovém dni zasvěceného života, Řím (2/2/2014). VI. překl.

74 *Vita consecrata*, 42.

75 *CIC*, kán. 631 § 1.

49. Problém je zřejmý ve chvíli, kdy jsou pravidla a procedury nepatřičné nebo zastaralé a vedou k nerovnováze zastoupení hrozící tím, že složení kapituly bude vystaveno nepřiměřené kulturní hegemonii nebo omezeným generačním rámcům. Aby se podobnému pokroucení předešlo, je nezbytné postupně zařídit, aby byli zastoupeni bratři a sestry z odlišných kulturních oblastí. Jde o to, vložit důvěru v osoby, jež jsou v našich prostředích považované za příliš mladé, kdežto v jiných – občanských a kulturních – prostředích by měly dostatek předpokladů k vykonávání zodpovědných funkcí i díky svým schopnostem. Procedury musí být flexibilnější, aby bylo zajištěno širší a prozíravější zastoupení, což je zárukou vytvoření žádoucí a životaschopné budoucnosti. Ve hře není jen korektnost procedur a inteligentní poslušnost při volbě metody, ale je třeba „osvětlit co nejvíce Kristovu vůli a ukázat cestu komunitě“ - jak se píše v *Pravidlech Taizé* - a to v duchu hledání očištěném pouze touhou rozlišovat Boží plán.

50. Každé rozhodnutí na shromáždění musí doprovázet vůle všech členů kapitul otevřená Duchu; tato vůle nepohrdá výměnou názorů a hledisek, které se sice různí, ale společně spějí k nalezení pravdy. Jen takto nejsou touha po jednomyslnosti a možnost jejího dosažení jen utopickými cíli, ale naopak vyjadřují nejviditelnější plod naslouchání a společné otevřenosti Duchu.

Nebylo by opatrné svazovat rozlišování do osobních horizontů členů kapituly, jako by to byla záležitost jednotlivců. Je třeba „vejít do kontaktu s vanutím Ducha,

což znamená poslouchat to, co Bůh říká uvnitř našich situací v institutech. Rozlišování se nezastavuje u popisu situací, problematik (...) jde vždy ještě dál a dokáže vidět za každou tvář, každým příběhem, každou situací příležitost, možnost.⁷⁶ Je dobré nezapomínat, že generální kapitula je místem osobní a sborové poslušnosti Duchu svatému; o toto poddajné naslouchání usilujeme, když v modlitbě ohýbáme rozum, srdce i kolena. V takovém obrácení pak jedná každý člen kapituly v okamžiku rozhodnutí podle svědomí a posuzuje ve světle Ducha svatého dobro institutu a celé církve. Tento postoj modlící se poslušnosti je jakousi konstantou dějin generálních kapitul, které nikoli bezdůvodně začínaly v den Letnic.

51. Kapitulní shromáždění kromě jiného zahrnuje také volbu generálního představeného či představené. V posledních letech jsme zaznamenali jistou tendenci uchylvat se k postulaci, která se řídí kánony 180-183 CIC.

K ní se uchyluje v těch případech, kdy kanonické volbě stejné osoby brání nějaká překážka nebo v případě, že je potřeba nedržet požadavky na osobu v dané roli, které jsou stanoveny v obecném nebo vlastním právu, jako například: věk, roky od slibů⁷⁷ nebo relativní neslučitelnost rolí.⁷⁸ Nejčastějším případem je překážka

76 Papež František, promluva při příležitosti církevního sjezdu římské diecéze (16. 6. 2016). VI. překl.

77 Srov. CIC, kán. 623.

78 Srov. CIC, kán. 152.

znovu zvolit (nebo potvrdit) generálního představeného nebo představené po vyčerpání povolené délky trvání mandátů, jak ji určují stanovy. Vzpomenutá skutková podstata je značně složitá jak kontextem (instituty), tak osobní situací (kandidáti již zastávající úřad) a v neposlední řadě také okolnostmi, které vedou k žádosti o populaci na kompetentní dikasterium. Objasníme několik pokynů.

K volebnímu rozlišování není nejlepším předpokladem, když se postulace pokládá za samozřejmost, skoro jako by a priori byly vyloučeny jiné možnosti. Požadovaná většina je „alespoň dvě třetiny hlasů“⁷⁹. Tento kanonický předpis má podpořit snahu o předběžné rozlišení, zda je vhodné uchýlit se k populaci. Kolegiálně uplatněná společná zodpovědnost s sebou také nese zodpovědnost přezkoumat alternativní řešení. Některé instituty zavedly praxi předběžných neformálních konzultací. Navrhované doporučení by mělo zabránit vzniku předem sestavených většin. Jinak je cesta k samozřejmému prodloužení rychlá.

52. Generální kapituly volí obyčejně kromě nejvyššího představeného⁸⁰ také radu, která je orgánem spolupracujícím na řízení institutu. Po každém rádci se žádá „přesvědčivá a osobní účast na životě a na poslání“⁸¹ institutu, „účast, která dovoluje dialog a

79 Srov. *CIC*, kán. 181 § 1.

80 Srov. *CIC*, kán. 625 § 1.

81 *Návrat ke Kristu*, 14.

rozlišování“⁸² v duchu upřímnosti⁸³ a věrnosti, „tak, že je v nich neustále přítomen Pán, jenž osvěcuje a vede.“⁸⁴ Nejsou-li včas řešeny nevyhnutelné nepříjemnosti a nedorozumění, postupem doby mohou ohrozit vůli ke shodě a schopnost konvergence uvnitř rady. Organismus, který je určený spolupracovat na řízení tím, že pečuje o společné dobro institutu, se stará o vlastní fungování a nezanedbává ani ty prostředky doprovázení (duchovní, profesní nebo specifické formace), které poskytují předpoklady pro prozíravé rozlišování. Rada se nesmí na prvním místě starat o to, jak působí, ale především o svoji důvěryhodnost, jakožto orgán spolupracující na řízení institutu.

53. Nové geografické rozložení přítomnosti zasvěceného života v církvi překresluje i nové kulturní rovnováhy v životě a řízení institutů.⁸⁵ Mezinárodní složení kapituly obvykle vyjadřuje i multikulturní konfiguraci rady. Zkušenost mnoha institutů zasvěceného života i společností apoštolského života už v tomto směru díky dlouhé tradici dozrála. Mladší instituty jsou ve fázi učení, jak „v rámci katolické jednoty vyjadřovat touhy rozmanitých národních kultur.“⁸⁶ Je to náročná cesta, na níž je potřeba „očist'ování a zrání.“⁸⁷

82 *Tamtéž*.

83 Srov. *CIC*, kán. 127 § 3.

84 *Návrat ke Kristu*, 14.

85 Srov. *tamtéž* 17.

86 *Vita consecrata*, 27.

87 *Radost evangelia*, 69.

Nedávné procesy internacionalizace jsou jako laboratoře otevřené budoucnosti, v níž nelze improvizovat v otázkách formace a zodpovědných úřadů, zejména v úloze člena rady. Mezigenerační a mezikulturní střídání by nemělo dát příležitost k situacím, které mohou ohrozit vnitřní dynamiku rozlišování v radě a v důsledku dobré řízení institutu.

Uveďme několik příkladů problematických situací: způsobilé, avšak dosud nedostatečně připravené nebo předčasně kandidující subjekty; řeholníci kooptováni spíše na základě logiky kulturní příslušnosti než pro zhodnocení osobních zkušeností nebo schopností; a v neposlední řadě i volby ovlivněné nedostatkem vhodnějších alternativ.

54. Začlenění bratří a sester z jiných kultur a generací jistě nemění tradiční úlohu rady, ale má vliv na vnímání této role a na způsoby interakce uvnitř i vně rady. Přínos jiných hledisek (analýza/zhodnocení problémů) rozšiřuje obzor chápání všech skutečností v institutu: spíše od okrajů než ze středu. Kulty a generační střídání – spojení již samo o sobě velmi složité – by měly podporovat nové úsilí o udržitelnou budoucnost institutu. Uvádění do zodpovědného úřadu probíhá skrze zkušenosti. Jestliže je zkušenost každodenním procesem učení, musí být toto učení podpořeno specifickou formací. V opačném případě není zkušenost plně zhodnocena k účinnému vykonávání úlohy samotné ani k její integraci do konziliární dynamiky. V takovém případě se jedná o to znovu najít nebo znovu promyslet

směrnice, jež dozrály během dlouhé tradice řízení institutů zasvěceného života a společností apoštolského života, které investicí do přítomnosti připravovalo budoucnost, nikoli bez nezbytného prověření časem. Blízká budoucnost nesmí omezovat obzor: nové profese (vědomosti a schopnosti) mohou přispět k rozšíření našich obzorů, ale především k tomu, abychom nezůstali na okraji budoucnosti vězni vlastní krátkozrakosti, která z dlouhodobého hlediska ochromuje společnou cestu.

ZÁVĚR

55. Na vinici Páně pracovali v desetiletích koncilní obnovy zasvěcení a zasvěcené s velkorysým nasazením a odvahou. Nyní je čas sklizně a *nového vína*, jež máme s radostí lisovat z hroznů a ukládat pečlivě do vhodných *měchů*, aby typické vření v době zrání mohlo nakonec ustoupit nové rovnováze. *Nové víno* a *nové měchy* jako celek, na němž jsme podle svých darů a podle našich společenských a církevních podmínek pod vedením Ducha svatého a představitelů církve spolupracovali, máme nyní k dispozici. Přišel čas tvůrčím způsobem bdít nad novostí, aby si zachovala nevinnou vůni plodnosti požehnané Bohem.

Nové víno vyžaduje schopnost překročit zděděné modely, ocenit novost vnuknutou Duchem, vděčně ji přijmout a střežit ji, dokud úplně nedozraje. I *nové šaty*, o nichž Ježíš mluví na téže stránce evangelia, byly ušity v různých fázích obnovy a nyní si je máme s radostí

uprostřed věřícího lidu obláci.

56. *Nové víno, nové měchy a nové šaty* označují stádium zralosti a plnosti, které nesmí být ohroženo neopatrnými kombinacemi nebo taktickými kompromisy: *staré* a *nové* nelze směšovat, protože každé patří do vlastní doby, je plodem různé doby a různé dovednosti a má být zachováno ve své neporušenosti.

Kéž nám Pán vinice, který učinil práci našich rukou plodnou a vedl nás po cestách obnovy, dopřeje, abychom dokázali vhodnými způsoby a s trpělivou bdělostí, bez bázně a s obnoveným evangelním úsilím uchovávat novost, jež nám byla svěřena.

57. Svatá Maria, *ženo nového vína*, chraň v nás touhu nadále naslouchat novosti Ducha svatého a poznávat znamení jeho přítomnosti v *novém vínu*, plodu sklizně a nové doby.

Dej, ať jsme poslušní jeho milosti a pilně připravujeme *měchy*, které dokážou udržet a v nichž se neztratí kvas vinného moštu. Ať jsou naše kroky pevné v tajemství kříže, které Duch svatý žádá po každém novém stvoření.

Nauč nás dělat to, co nám řekne Kristus, tvůj syn (srov. Jan 2,5), abychom s Ním každý den sedali u Jeho stolu: On je to *nové víno*, skrze něž vzdáváme díky, dostáváme a dáváme požehnání.

Oživ v nás naději v očekávání toho dne, kdy budeme pít z plodů révy nové víno s Kristem v Otcově království (srov. Mt 26,29).

Svatý otec schválil vydání těchto směrnic na audienci 3. ledna 2017.

Ve Vatikánu, 6. ledna 2017, na Zvěstování Páně.

João Braz kard. De Aviz, prefekt

✠ José Rodríguez Carballo, O.F.M., arcibiskup sekretář